

hapse atılan ve toplama kamplarında tutulan, maaş alamadan görev yaptığı işgal yıllarında evinin bahçesinde yetiştirdiği sebzeleri satarak ailesini geçindiren Kowalski 1940'ta Ankara Üniversitesi'nin, savaştan sonra da Londra'daki School of Oriental Studies'in profesörlük tekliflerini geri çevirmiştir. 5 Mayıs 1948 tarihinde bağırsak kanserinden öldü. Polonya İlimler Akademisi ile (Polska Akademia Umiejetnosci) Polonya Şarkiyatçılar Cemiyeti'nin (Polskie Towarzystwo Orientalistyczne) üyesi olan ve bu kurumların başkanlıkları dahil çeşitli idarî kademelerinde görev yapan Kowalski yurt dışında da Şam'daki Arap Akademisi'nin, Helsinki'deki Fin-Ugor Cemiyeti'nin ve Prag'daki Orientalni Ústav'ın şeref üyesiydi.

Çok iyi yetişmiş, edindiği bilgileri verdiği derslerle, yaptığı uygulama ve araştırmalarla geliştirmiş bir şarkiyatçı olan Kowalski Arap, Fars ve Türk dilleriyle edebiyatlarını çok iyi bilmesine rağmen çalışmalarını zamanla yalnız Türkoloji alanında yoğunlaştırmıştı. Türk diyalektolojisi ve folkloruyla ilgili çalışmalarına 1916'da Avusturya hastahanelerinde bulunan yaralı Türk askerlerini dinleyerek başladı. Daha sonra bu konuyla ilgili çalışmalarını Balkanlar'dan ve Türkiye'den derlediği malzemeye daha geniş bir şekilde sürdürdü. 1923-1924, 1927-1928, 1936, 1947 yıllarında Türkiye'ye geldi ve Anadolu'da dil, halk edebiyatı, folklor ve etnografya araştırmaları yaptı. Bu araştırmalarında yalnız Osmanlı sahasında kalmayarak Türkoloji'nin bütün meseleleriyle ilgilendi.

Eserleri. *Der Diwân des Kais ibn al-Hatim* (Leipzig 1914); *Türkische Volksrättsel* (Kraków 1919); *Studien über Poesieform der türkischen Völker* (Kraków 1922); *Karaimische Texte im Dialekt von Troki* (Kraków 1929); *Omar Chayyam* (Kraków 1934); *Na szlakach Islamu* (Kraków 1935); *Un poème de Ka'b ibn Zuhair* (Dımaşk 1936); *Zur semantischen Funktion des Pluralsuffixes -lar/lär in den Türkssprachen* (Kraków 1936); *Sir Aurel Stein's Sprachaufzeichnungen im Äynallu Dialekt aus Südpersien* (Kraków 1937); *Relatio İbrâhim ibn Ja'qûb de itinere Slavico, quane tradituir apud al-Bekrî* (Kraków 1946); *Le diwân de Ka'b ibn Zuhair. Edition critique* (Kraków 1950); *Studia nad Şâh-nâme, I-II* (Kraków 1952).

Makalelerinden bazıları şunlardır: "Nase und Niesen im arabischen Volksglauben und Sprachgebrauch" (WZKM, sy. 36 [1924], s. 193-218); "Die ältesten Erwäh-

nungen der Türken in der arabischen Literatur" (KCs.A, sy. 2 [1926], s. 38-41); "Zu den türkischen Monatsnamen" (Ar.O, sy. 2 [1930], s. 3-26); "Türkische Volksrättsel aus Nordbulgarien" (*Festschrift für Georg Jacob*, Leipzig 1932, s. 128-145); "Türkische Volksrättsel aus Kleinasien" (Ar.O, sy. 4 [1933], s. 295-324); "Les turcs et la langue de la Bulgarie du Nord-Est" (*Prace Komisji Orientalistycznej*, sy. 16 [1933], s. 1-28); "Türk Dilinin Komşu Millet Dilleri Üzerindeki Tesiri" (*İlkü*, sy. 20 [Ankara 1934], s. 98-105); "Kasidetün sā-niyetün li-sāhibi kaside (Bānet Sū'ād)", (RAAD, sy. 14 [1936], s. 12-22). Başlıcaları yukarıda verilen eserlerinin sayısı iki yüzden fazladır (tamamının listesi için bk. RO, sy. 17 [1951-1952], s. XVII-XXXVI).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmet Caferoğlu, "Tadeusz Kowalski", *TDED*, III/3-4 (1949), s. 245-255; J. Klima, "In memoriam Tadeusz Kowalski", *Ar.O*, sy. 16 (1949), s. 322-323; A. Zajaczkowski, "Tadeusz Kowalski ve Şark Hakkındaki Eserleri", *Türk Dili Belleteri*, III. seri, sy. 12-13, İstanbul 1949, s. 93-97; a.mlf., "Tadeusz Kowalski i jego prace orientalistyczne (21. VI. 1889-5. V. 1948)", *RO*, sy. 17 (1951-52), s. IX-XVI; W. Zajaczkowski, "Bibliografia Tadeusza Kowalskiego", a.e., s. XVII-XXXVI; a.mlf., "Prof. Dr. Tadeusz Kowalski. Zum dreissigsten Wiederkehr seines Todesjahres 1948-1978", *FO*, sy. 19 (1978), s. 5-12; Fr. Taeschner, "Tadeusz Kowalski. 5. Mai 1948", *Isl.*, XXIX (1950), s. 109-112.

NURİ YÜCE

KOYUN BABA

(ö. 873/1468)

Kalenderî dervîşi.

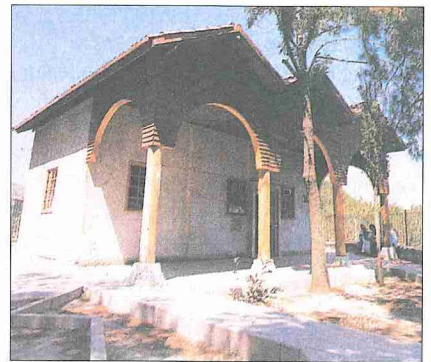
XV. yüzyılda Osmancık'ta yaşadığı bilinen Koyun Baba hakkındaki bilgiler, muhtemelen XVI. yüzyılda yazıya geçirilen *Vilâyetnâme-i Koyun Baba* adlı anonim esere dayanmaktadır. *Vilâyetnâme*'ye göre Horasan'da doğmuş olan Koyun Baba'nın soyu Hz. Ali evlâtlarından sekizinci imam Ali er-Rızâ'ya dayanmaktadır. Eserde Seyyid Ali adıyla zikredilen Koyun Baba, Horasan'da vaktinin çoğunu ibadetle ve halkın dertlerine çare aramakla geçirirken bir gece rüyasında Hz. Peygamber'i görür ve onun emriyle hacca gider. Medine ve Kerbelâ'yı ziyaret ettikten sonra irşad vazifesiyle Anadolu'ya gönderilir (s. 12-14). Evliya Çelebi, Horasan'dan Anadolu'ya gelirken yaptığı yolculuk esnasında her yirmi dört saatte bir koyun gibi melediği için kendisine Koyun Baba lakabının verildiğini söyler (*Seyahâtname*, II, 181). Yumuşak huylu bir insan olduğu ya

da bir gün sürüden kaçan bir koyunu kovalarken bir tepeyi yedi defa dolaşıp koyunu yakaladığında, "Yâ mübarek, kendin yoruldu, beni de Hz. Eyyûb sabrına nâil ettin" dediği için bu adla anıldığı yolunda rivayetler de mevcuttur (Gürel, s. 16; Yılmaz, sy. 11 [1999], s. 24).

Horasan'da başladığı yolculuğunun sonunda Bursa'ya gelen Koyun Baba burada koyun çobanlığı yapmaya başlamıştır. Bursa'ya geldiği andan itibaren gösterdiği kerametler sayesinde nüfuz sahibi olmuştur (*Vilâyetnâme-i Koyun Baba*, s. 14-15; Gürel, s. 166-167; Çıplak, s. 58-59). Koyun Baba Bursa'da koyunlarını otlatırken bir ara mağarada inzivâya çekilmiş, kırk gün sonra inzivâdan çıkmış ve kendisine Âşık Çoban ve Ârif Çoban lakapları verilmiştir (Ocak, s. 94) Bu isimden hareketle Franz Babinger, *Vilâyetnâme-i Otman Baba*'da Terkos civarında yaşayıp Arık Çoban adıyla bilinen ve Otman Baba'yı sırtına alarak karşidan karşıya geçiren şahsın Koyun Baba olduğunu öne sürmektedir (İA, VI, 881). Bu bilgi, XV. yüzyıldan önce yaşamış bütün Kalenderî şeyhleri gibi Koyun Baba'nın da Hacı Bektaş'ın çağdaşı olup onunla birlikte Anadolu'ya geldiğini ileri süren görüşün geçersizliğini ortaya koymaktadır (Ocak, s. 94). Zira *Vilâyetnâme*'de verilen bilgilerden ve Otman Baba ile arkadaşlığından hareketle Koyun Baba'nın XV. yüzyılda yaşadığı ve Fâtih Sultan Mehmed'in çağdaşı olduğu söylenebilir.

Koyun Baba bir süre İnegöl civarında da çobanlık yapmış, ardından rüyasında gördüğü Hz. Ali'nin emriyle hayatının sonuna kadar yaşayacağı Osmancık'a giderek Ararat tepedeki Hıdırlık mevkiiinde

Koyun Baba'nın Ararat tepede bulunan türbesi - Osmancık / Çorum

bir sakız ağacının dibine yerleşmiştir. *Vilâyetnâme*'de Koyun Baba'nın Osmanlı'da da kerametler gösterdiği, etraf-taki bazı kimseler tarafından hoş karşılanmamakla birlikte olağan üstü olay-larla vefliliğini kanıtladığı anlatılır (s. 16-36).

Koyun Baba'nın giderek artan şöhreti Fâtih Sultan Mehmed'e kadar ulaşmış, Fâtih, Uzun Hasan üzerine sefere gider-ken Osmancık'a uğrayarak kendisini ziya-ret etmiştir. *Vilâyetnâme*'de uzun uza-dıya anlatılan bu ziyaret sırasında Koyun Baba Fâtih'i "Allah erlerinin şâhı" diye nitelendirip onun Uzun Hasan'a galip ge-leceğini müjdelemiş, Fâtih de Koyun Ba-ba'yı zamanın kutbu olarak gördüğüne ilişkin konuşmasından sonra kendisine etraftaki köyleri vakfetme ve büyük bir tekke yaptırma sözü vermiş, ancak Koyun Baba padişahın bu lutfunu kabul etme-yip yakındaki Kızılırmak üzerine bir köprü yaptırmasını rica etmiştir (s. 42-51; Gürel, s. 58-59; Ocak, s. 95). Bu sözü yerine ge-tirmeye Fâtih'in ömrü yetmediğinden bu iş bir gece Koyun Baba'yı rüyasında gö-ren II. Bayezid'e kalmıştır (bk. BEYAZIT II KÖPRÜSÜ).

Hayatının geri kalan kısmını müridle-rini yetiştirerek geçiren Koyun Baba, tür-besinin kitâbesinden anlaşıldığına göre 25 Muharrem 873'te (15 Ağustos 1468) vefat etmiştir. Rivayete göre öleceğini

müridlerine önceden haber vermiş ve türbesinin kâgir taştan yapılacağını Mah-mud Dede adlı müridine bildirmiştir. Sö-zü edilen türbe Kızılırmak yakınında Ara-fat tepe üzerinde bulunmakta olup üstü kurşun kubbeyle örtülüdür. Türbe II. Ba-yezid tarafından yaptırılmıştır (Evliya Çe-lebi, II, 181; Kâtib Çelebi, s. 625). Koyun Baba'nın bu türbesinden başka İstan-bul'da Fatih ve Galata, Ankara-Kalecik, Edirne, Denizli, Konya ve Yugoslavya-Kal-kandelen'de olmak üzere toplam yedi makam türbesi bulunmaktadır. Halk bu bölgelerdeki türbeler hakkında farklı inançlara sahiptir. Günümüzde de Koyun Baba'nın türbelerine halkın ilgisi yoğun bir şekilde devam etmektedir.

Vilâyetnâme, Koyun Baba'nın XV. yüz-yılda Osmancık'ta yaşamış bir Kalenderî şeyhi olduğunu ortaya koymaktadır. Ah-met Yaşar Ocak'a göre *Vilâyetnâme*'de Hacı Bektaş-ı Veli'den bahsedilmemesi ve Koyun Baba'nın Otman Baba ile olan ar-kadaşlığı, onun da Otman Baba gibi Hacı Bektaş geleneği dışındaki Haydarî olma-yan Kalenderîler'den olması gerektiği hu-susunu düşündürmektedir (*Osmanlı İm-paratorluğunda Marjinal Süflilik*, s. 95). Ancak Evliya Çelebi'den itibaren verilen bilgilerden Koyun Baba'nın Hacı Bektaş geleneği içine dahil edildiği ve tekkesin-de Bektaşî dervişleri yaşadığı anlaşılmak-ta (*Seyahatnâme*, II, 180), dolayısıyla son-radan Bektaşîler'ce benimsenmiş olması ihtimali ortaya çıkmaktadır. Hasluck, Ev-liya Çelebi'den hareketle Koyun Baba'nın yaşadığı şehrin bütün ahalisinin Bektaşî olduğunu, fakat tekkenin başka ellere geçtiğini ve Koyun Baba'nın da Pamuk Baba adını aldığını ifade etmektedir (*Bek-taşîlik Tedkikleri*, s. 16).

Koyun Baba, halifelerinden Ali Koca'yı Tuna boylarında Vidin civarının iskân ve irşadıyla görevlendirmiştir. Ömer Lütfi Barkan, Niğbolu'ya bağlı Dervişler köyü-nün Koyun Baba dervişlerinden Ali Koca adlı dervişin zâviyesine padişah tarafın-dan yapılan bağışlardan meydana geldi-ğini ifade etmektedir (VD, sy. 2 [1942], s. 298). Yine Vezirköprü'ye bağlı Gedegra'da dokuz kişilik bir Koyun Baba müridleri cemaatinin varlığı da bilinmektedir (Öz, LVII/219 [1933], s. 528).

BİBLİYOGRAFYA :

Vilâyetnâme-i Koyun Baba, M. Sabri Koz özel kitaplığı, tür.yer.; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, II, 180-181; Kâtib Çelebi, *Cihannümâ*, Süley-maniye Ktp., Çelebi Abdullah Efendi, nr. 259, s. 625; F. W. Hasluck, *Bektaşîlik Tedkikleri* (trc. Râgib Hulûsi), İstanbul 1928, s. 16; Aysel Okan, *İstanbul Evliyalari*, İstanbul 1963, s. 183-187;

Hikmet Tanyu, *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, Ankara 1967, s. 219; Necati Seç-kin, *Edirne Evliyalari*, Edirne 1971, s. 59; Özde-mir Başaran, *Tarihi İle Osmancık*, Ankara 1974, s. 49-56; Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmpara-torluğunda Marjinal Süflilik: Kalenderîler*, An-kara 1999, s. 94-97; Zeki Gürel, *Koyun Baba*, Ankara 2000, s. 16 vd., 58-59, 166-167; M. Şa-kir Çıplak, *Osmancık'ta Erişler Durağı Koyun Baba*, İstanbul 2001, s. 10 vd., 58-59; Mustafa Aşkar, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Ankara 2001, s. 178-179; Baki Öz, *Dünya'da ve Türkiye'de Alevi-Bektaşî Dergâhları*, İstanbul 2001, s. 62; Saim Savaş, *XVI. Asırda Alevilik*, Ankara 2002, s. 81-82; Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmpara-torluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", VD, sy. 2 (1942), s. 298; Mehmet Öz, "Tapu Tahrir Defterlerine Göre Vezirköprü Yöresinde İskân ve Nüfus (1485-1576)", *TTK Belleten*, LVII/219 (1993), s. 528; Hacı Yılmaz, "Bilinmeyen Bir Ko-yunbaba Menâkıbnâmesi Üzerine", *Hacı Bek-taş Veli Araştırma Dergisi*, sy. 11, Ankara 1999, s. 21-52; F. Babinger, "Koyun-Baba", *İA*, VI, 881.

HAŞİM ŞAHİN

KOYUN BABA KÖPRÜSÜ

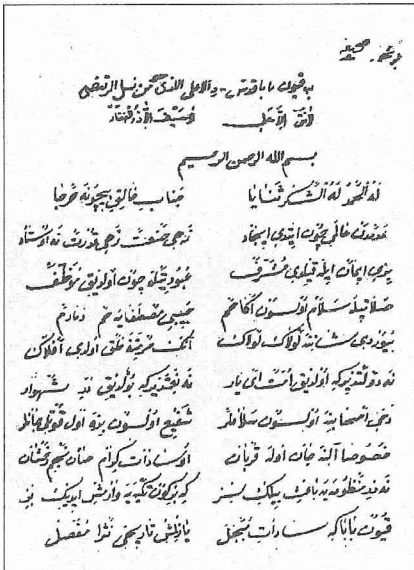
Çorum ilinin Osmancık ilçesinde Sultan II. Bayezid tarafından yaptırılan köprü (bk. BEYAZIT II KÖPRÜSÜ).

KOYUNOĞLU, Ahmet Rasih İzzet (1901-1974)

Devlet Demir Yolları başmüfettişi, özel müze ve kütüphane sahibi.

Konya'da doğdu. Şâhib Ata Fahreddin Ali soyundan, Koyunoğlu sülâlesindendir. Babasının adı İzzet, annesinin adı Nâci-ye'dir. İlk öğreniminden sonra Konya'nın tanınmış hocalarından özel dersler aldı. İstanbul'a giderek Halkalı Ziraat Mekte-bi'nde okudu. Kurtuluş Savaşı'na yedek subay olarak katılıp İstiklâl madalyası ka-zandı. Devlet Demir Yolları teşkilâtının çe-

Koyun Baba hakkındaki menâkıbnâmenin ilk sayfası (Ço-rum Hasan Paşa Ktp., nr. 1217)

Ahmet
Rasih
İzzet
Koyunoğlu